

Соціологія та політологія/ Трансформація національної
ідентичності та соціокультурна консолідація суспільства
Балуга Т.П.

*Кандидат політичних наук, ст. викл кафедри філософії, історії та
політології Одеського національного економічного університету*

Україна, м. Одеса

Цивілізаційна ідентичність України у умовах глобалізації

Проблема цивілізаційної ідентичності України обумовлена, в першу чергу, тим, що за останнє сторіччя наша держава зазнало стільки потрясінь, стільки метаморфоз, що, напевно, жодна інша країна світу не витримала б подібних випробувань, втратила б ту субстанціональну основу, на якій тільки й можливо співвіднесення абсолютно різних за змістом історичних реалій з однією і тією ж універсальною формою, безумовно, еволюціонує, але все ж зберігає внутрішню тотожність. Ця форма і є те, що незмінно, протягом століть, лежить в основі цивілізаційної ідентичності України, то, за допомогою чого ми, що живуть на початку XXI століття, дізнаємося самих себе в нашому спільному історичному минулому. Якби такої форми не існувало, безглуздо було б взагалі міркувати про проблему української ідентичності, будь то з історичної точки зору або в умовах сучасної глобалізації. У той же час слід зазначити, що ті розриви в континуальній ланцюга культурно-історичного розвитку, які неодноразово утворювались протягом надто бурхливого і для всього світу, і для нашої країни XX століття, істотно ускладнюють проблему ідентифікаційних визначень України.

Виклики, породжені глобалізацією і новітніми інформаційно-телекомунікаційними, біо-, нано- та іншими високими технологіями, сприяли різкого загострення проблеми національно-культурної ідентичності, яка сьогодні перетворилася на одну з найважливіших проблем, що тривожать як мисляча людство в цілому, так і наукове співтовариство в особливості.

Про значимість цієї теми можна судити, якщо врахувати, що, кажучи словами Е. Баумана, інтерес до неї «може сказати більше про нинішній стан

людського суспільства, ніж відомі концептуальні та аналітичні результати його осмислення», бо поза етносу немає жодної людини на землі .

Проблема ідентичності гостро постає як перед окремо взятими індивідами, так і різного роду спільнотами, етносами, народами, державами. Обґрунтовуючи тезу про глобальний характер кризи ідентичності, С. Хантінгтон писав: «Японці ніяк не можуть вирішити, чи належать вони до Азії (внаслідок географічного положення островів, історії та культури) або до західної цивілізації, з якою їх пов'язують економічне процвітання, демократія і сучасний технічний рівень. Іранців нерідко описують як «народ у пошуках ідентичності», тими ж пошуками захоплена Південна Африка, а Китай веде «боротьбу за національну ідентичність» з Тайванем, поглинутим «завданням розкладання і переформування національної ідентичності».

На його думку, ця криза відчувається в Сирії, Бразилії, Алжире, Мексиці, Німеччині, Великобританії, США, Росії та інших країнах. «Іншими словами, - стверджував Хантінгтон, - криза національної ідентичності спостерігається повсюдно, тобто носить глобальний характер» [1, с. 78].

Криза ідентичності в різних країнах набуває різних форм. Але загальним для нього є такі явища як втрата пам'яті про історичне минуле, в крайній формі виражається в свого роду манкуртизму, запереченні національних символів, втрати віри в національний ідеал або місію національної держави, розрив між реальним і належним, жага руйнування традицій, що особливо характерна для так званого «креативного класу», знецінення цінностей і все більш розростається детабуізація, тобто відмова від століттями вироблених норм моралі та правил поведінки, переривчастість в історії, різного роду розколи в суспільстві, делегітимація існуючої державної влади та ін.

Як писав В. Хёсле, сутність кризи ідентичності «полягає в відкиданні самості з боку «я». Це відкидання може не бути зовсім відкритим; «Я», що відчуває презирство до своєї самості, може спробувати обдурити себе за допомогою гарячкової діяльності, яка, подібно безглуздох подорожі, має тільки одну мету - відвернути увагу «я» від своєї «самості» [2, с.119].

Найбільш очевидна і видима на поверхні причина цивілізаційної ідентичності для України - це, безсумнівно, комплекс факторів, у числі яких ключове значення мають глобалізація найважливіших сфер суспільного життя. Грандіозний стрибок у розвитку транспорту та сфери інформаційно-телекомунікаційних технологій, наростаючі потоки міграції населення в усіх регіонах земної кулі та ін. Особливість сучасного етапу світового розвитку полягає в тому, що процес змін і зрушень поряд зі сферою економіки глибоко торкнувся політичної, соціокультурну і духовну сфери, ідеї та образи думки, сфери екології, епідеміології, пов'язаної з поширенням вірусних захворювань, і т.д. Весь світ в цілому і окремі регіони зокрема стали в безпрецедентній ступеня мінливими і динамічними.

Цілий ряд наростаючих і досить суперечливих процесів глобалізації безпосередньо впливають на загострення кризи цивілізаційної ідентичності. Такі процеси глобалізації, як демократизація, економізація, інформатизація, культурна стандартизація, ціннісна універсалізація, глобальна міграція, неминуче нашкоджуються на національну ідентичність як на перешкоду своєму природному розвитку, як на центральне ядро, що зберігає найбільш усталені, що накопичуються часом тисячоліття і тому найбільш міцні представлення різних етнонаціональних спільнот про себе самих.

Чим сильніше процеси глобалізації проникають в національні культури, тим активніше народи намагаються зберегти такі внутрішні компоненти життя народу, як культура, мова, релігія. В результаті в період глобальних трансформацій загострюються проблеми національної ідентичності, пов'язані з прагненням народів до самобутності і до самовизначення [3, с.133].

Отже, проблема цивілізаційної ідентичності України є однією з найбільш складних і вибухонебезпечних глобальних проблем людства. Він не може бути осмислений в категоріях конфронтації «нових» і «старих» соціальних сил, в контексті боротьби за збереження або забуття традиційних етнокультурних та конфесійних цінностей. Проблема ідентичності породжена інноваційним характером розвитку інформаційного суспільства, перманентної мінливістю і

кліповою фрагментарністю сучасної культури. Сучасна людина Змушений постійно втрачати ідентичність з тим, щоб виробляти її знову і знову. Уже здавалося б знайдений відповідь, сформований «Я-образ» розсипається всякий раз, коли оточуючий інформаційний простір утворює нові фантоми «образів», «смислів», «проблем» і «загроз». Цей інформаційний пресинг змушує людину заново переосмислювати не тільки зовнішню реальність, а й постійно вибудовувати власне «Я».

Література

1. Хантингтон, С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон / пер. с англ. А. Башкирова. М., 2004 .
2. Хесли В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности.// Вопросы философии. – 1994 г. №10. – С. 112 - 123
3. Шергін С. Геополітична ідентичність України в умовах глобалізації// УНЖ: Освіта регіону. – 2013 р., №1 – 2. С. 130 - 138

Бланк відомостей про автора:

Балута Тетяна Павлівна

Одеський національний економічний університет

Старший викладач кафедри «Філософії, історії та політології», кандидат політичних наук.

«Группы интересов как медиаторы в политических отношениях государства и населения»

Трансформація національної ідентичності та соціокультурна консолідація суспільства

Україна, м. Одеса-65114, вул. Академіка Корольова б.42, кв.-73.

Тел.- 0679408039, kyzik-kyzik@mail.ru

Планую заочну форму участі.